

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Зам. декана
філософського факультету

Метрo ПЕДІИ
Філософський
факультет
«31» серпня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТАФІЗИКА Й ОНТОЛОГІЯ

для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 033 Філософія
освітній рівень перший (бакалаврський)
освітня програма Філософія
спеціалізація -
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання денна
Навчальний рік 2021/2022
Семестр III
Кількість кредитів ECTS 5
Мова викладання українська
Форма заключного контролю іспит

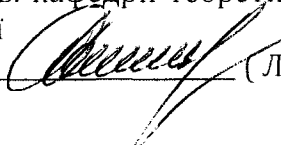
Викладачі: Дем'янов В.О., к.ф.н., доцент кафедри теоретичної і практичної філософії
Баумейстер А.О., д.ф.н., професор кафедри теоретичної і практичної філософії

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. Т. Метрo ПЕДІИ (Т. Метрo ПЕДІИ) «31» 08 2022 р.
на 202__/202__ н.р. _____ (_____) «__» ____ 202__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробники: Дем'янов В.О., к.ф.н., доцент кафедри теоретичної і практичної філософії кафедри теоретичної і практичної філософії;

Баумейстер А.О., д.ф.н., професор кафедри теоретичної і практичної філософії

Затверджено
« 27 » серпня 2021 р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної філософії
 (Людмила ШАШКОВА)

Протокол № 1 від « 27 » серпня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року № 2

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

«31» серпня 2021 року

Пролонговано на 2022-2023 н.р. Протокол № 2 від 31.08.2022 р.

ВСТУП

1. Мета дисципліни: Метафізика є традиційною філософською дисципліною, що входить до складу теоретичної філософії ще з часів Аристотеля. Мета і завдання навчальної дисципліни «Метафізика й онтологія» — спираючись на концепції класиків філософської думки, забезпечити засвоєння студентами основних метафізичних понять, усвідомлення ними специфіки предмета метафізики, співвідношення метафізики й онтології, метафізики й філософії. Студенти мають також скласти уявлення про історичні спроби критики метафізики. Предмет навчальної дисципліни «Метафізика й онтологія» загалом окреслюється так званим «метафізичним трикутником» — Бог, душа, світ.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** загальні уявлення про теоретичну і практичну філософію; про специфіку філософських проблем у їхньому стосунку до науки, релігії, мистецтва як форм духовного життя людства; про засади критичного осмислення філософських концепцій та про основні варіанти розв'язання філософських проблем.
2. **Вміти** оперувати основними поняттями теоретичної і практичної філософії стосовно ключових філософських проблем.
3. **Володіти елементарними навичками** здійснювати різні види дослідницької роботи (анотації, реферати, бібліографії) щодо тематики теоретичної та практичної філософії; належним чином представляти результати проведених досліджень; здійснювати комунікацію в професійному середовищі.

4. **Анотація навчальної дисципліни:** Метафізика – фундаментальна філософська дисципліна, завданням якої є пояснення усього суцього, виходячи з першопринцип (буття). Такий підхід забезпечує погляд на множинне суще як на цілісність, враховуючи його граничне розмаїття. Метафізичність притаманна будь-якому переконанню, яке не можна підтвердити досвідом, яке виходить за межі можливого досвіду. Такі філософеми присутні і у буденній свідомості. Отже, є метафізичність і є метафізика філософська. Првідною ідеєю дисципліни *Метафізика й онтологія* є окреслення головних концептів і тем філософської теорії реальності. Важливість знання головних тем традиційної і сучасної метафізики зумовлена онтологічним контекстом актуальних проблем як теоретичної, так і практичної філософії. Ця важливість стає виразнішою в світлі метафізичного повороту, який стався в останні десятиліття в аналітичній філософії. Сучасна метафізика працює в режимі міждисциплінарних досліджень і прагне бути пунктом перетину онтології, епістемології, філософії свідомості, етики, політичної філософії та філософської теології.

4. Завдання (навчальні цілі) – надати студентам базові знання про фундаментальні поняття, методологічні засади (принципи і методи) метафізики і онтології, про специфіку предмета і метода метафізики, про засади критики метафізики. Забезпечити формування засадничих знань про аналітичну метафізику і онтологію та про сучасні філософські позиції, що репрезентують цей напрям досліджень у сучасних аналітико-філософських студіях.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей

ЗК 1.Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ФК 1.Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.

ФК 2.Здатність виокремлювати специфіку філософського знання та змістові відмінності філософії від інших форм мислення.

ФК 3.Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.

ФК 8.Здатність оперувати філософською термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 9.Здатність застосовувати в професійній діяльності філософські методи і підходи.

ФК 13.Здатність брати участь у наукових та прикладних дослідженнях у галузі філософії.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
1.1	основні поняття метафізики і онтології; предмет, методи, теоретичні основи класичної і сучасної метафізики; засади критики метафізики;	Лекція, самостійна робота	Іспит	5
1.2	методологічні засади (принципи і методи) метафізики і онтології; проблематику сучасної аналітичної метафізики та уміти критично її осмислювати;	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	5
1.3	зміст головних метафізичних понять: «буття» і «сущє», субстанція й акциденції, універсалії, категорії та трансценденталії, потенція і акт, можливість і необхідність, простір і час;	Лекція, самостійна робота	Іспит	5
1.4	сучасні дискусії навколо онтологічного статусу універсалій і категорій;	Самостійна робота	Самостійна робота №2 (Конспекти першоджерел), іспит	6
1.5	новітні напрями сучасної метафізики;	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, іспит	5
1.6	метафізичний контекст головних проблем теоретичної і практичної філософії;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	14
	Вміти:			

2.1	застосовувати принципи трансцендентального аналізу задля виявлення метафізичних засад філософського тексту;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	5
2.2	наводити аргументи і контраргументи на користь метафізичного реалізму й антиреалізму;	Семінар, Самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	10
2.3	демонструвати засвоєння головних схем аргументації у класичній і сучасній метафізиці;	Семінар, Самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	10
2.4	здійснювати дослідження наукових джерел, спираючись на методологічні засади метафізики і онтології й уникаючи їх тривіального відтворення;	Семінар, Самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	5
2.5	розуміти специфіку сучасного аналітико-онтологічного дискурсу, орієнтуватися в актуальних дискусіях та вміти аналізувати впливові позиції аналітичної онтології й метафізики;	Семінари, Самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), іспит	5
2.6	здійснювати експертну оцінку за науковими критеріями;	Самостійна робота	Самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми)	5
	комунікація:			

3.1	демонструвати здатність до вільної комунікації мовою навчання;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	2
3.2	використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої філософської літератури в підготовці до семінарських занять та написання самостійних робіт;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	2
3.3	презентувати результати проведених міждисциплінарних досліджень та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	2
3.4	приймати участь у фахових дискусіях в процесі аудиторної роботи;	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	2
3.5	вести полеміку стосовно наріжних питань метафізики і онтології в умовах аудиторної та поза аудиторної роботи на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом даної дисципліни;	Семінари	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах	2
	автономність та відповідальність:			
4.1	виконувати комплексні завдання та професійні обов'язки дослідника в галузі практичної та теоретичної філософії;	Самостійна робота	Самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми), самостійна робота №2 (Конспекти першоджерел)	5
4.2	брати участь у роботі фахових аналітичних групах, вирішуючи типові і нестандартні задачі із всією повнотою відповідальності.	Семінари, самостійна робота	Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах, самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми)	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	4.1	4.2
	Програмні результати навчання																		
ПРН 2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.	+		+					+	+									+	+
ПРН 4. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загальногуманітарної проблематики.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+							
ПРН 6. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій, проблематики сучасної філософії.											+	+		+	+	+	+	+	+
ПРН 8. Мати обізнаність у головних філософських методах і підходах, розуміти етико-практичну значущість філософського знання.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+							
ПРН 10. Мати навички реферування, систематизованого огляду та порівняльного аналізу філософської та загальнонаукової літератури.													+	+	+	+	+	+	+

7. Структура курсу: у курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів. Завершується дисципліна **екзаменом**.

Перша частина курсу присвячена головним темам класичної метафізики

Друга частина курсу присвячена сучасним проблемам аналітичної метафізики й онтології

8. Схема формування оцінки:

8.1 Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.5); (автономність та відповідальність 4.1-4.2), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

- 1. Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.2, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 4.2 – 30 / 50 балів
- 2. Самостійна робота №1 (Складання бібліографії до обраної теми):** РН 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 4.1, 4.2 – 18 / 30 балів
- 3. Самостійна робота №2 (Конспекти першоджерел):** РН 1.4, 4.1 – 12 / 20 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх (двох) частин навчальної дисципліни. Загальна семестрова оцінка складається із балів, отриманих за 1) аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах), 2) самостійну роботу (складання бібліографії до обраної теми), 3) конспекти першоджерел, з урахуванням коефіцієнту 0,6. Всі види робіт в семестрі мають в підсумку:

- в максимальному вимірі $100 \text{ балів} \times 0,6 = 60 \text{ балів}$
- в мінімальному вимірі $60 \text{ балів} \times 0,6 = 36 \text{ балів}$

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 – 24 / 40 балів

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за іспит.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/ екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

8.2 Організація оцінювання

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: 1-7, 8-14 протягом семестру. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«3» x 10 = 30	«5» x 10 = 50
Самостійна робота	Складання бібліографії до обраної теми. Перелік тем на вибір студента: 1) Метафізичний реалізм і номіналізм 2) Свобода волі: аргументи за і проти	«18» x 1 = 18	«30» x 1 = 30
Конспекти першоджерел	Перелік текстів: 1) Майкл Лакс «Метафізика» 2) Пітер ван Інваген «Нарис про свободу волі»	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20

Загальна семестрова оцінка без урахування коефіцієнту		60	100
---	--	----	-----

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу;

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях чи знання в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, допущені неточності;

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, має у відповіді суттєві неточності;

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді.

Доповнення / дискусія:

3 бал – доповнення змістовне, конструктивно доповнює обговорення теми;

2 бали – доповнення змістовне;

1 бал – доповнення містить інформацію, яка не розширює дискусію.

2. Самостійна робота та її презентація (складання бібліографії до обраної теми):

30-25 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість (письмової роботи);

24-20 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, демонструє самостійність (письмової роботи). Допускаються несуттєві неточності;

19-13 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності;

12-0 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

3. Конспекти першоджерел

20-16 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість (письмової роботи);

15-10 балів – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, демонструє самостійність (письмової роботи). Допускаються несуттєві неточності;

9-6 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності;

5-0 балів – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в

роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

4. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-13 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, сформовані протягом вивчення дисципліни навички і вміння;

12-8 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність знань. Допускаються несуттєві неточності;

7-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності;

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє несамоствійність у виконанні завдань.

8.3 Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1. Класична метафізика й онтологія</i>				
1.	Метафізика і філософія	2	2	4
2.	Аргументи проти можливості метафізики	2	2	4
3.	Метафізика як розуміння буття. Досвід буття	2	2	4
4.	Принцип змісту буття	2	2	4
5.	Аналогії суцього	2	2	4
6.	Єдність трансценденталій	2	2	4
7.	Метафізичне і релігійне розуміння абсолюту	2	2	4
<i>Частина 2. Сучасна аналітична метафізика й онтологія</i>				
8.	«Метафізичний поворот» у сучасній філософії	2	2	4
9.	Становлення аналітичної онтології: Готлоб Фреге, Вільям Вайтхед і Пітер Стросон	2	2	4
10.	Теорія субстанцій у сучасній аналітичній філософії	2	2	4

11.	Категорії та універсалії. Сучасні дискусії про онтологічний статус універсалій	2	2	4
12.	Каузальність. Природа часу	2	2	4
13.	Онтологія, теїзм і епістемічне обґрунтування	2	2	4
14.	Відродження раціональної (природної) теології у сучасній аналітичній філософії	2	2	4
15.	Конспекти першоджерел			4
16.	Складання бібліографії до обраної теми			4
	ВСЬОГО	28	28	64

Загальний обсяг - **120 год.**, в тому числі:
 Лекцій - **28 год.**
 Семінари - **28 год.**
 Самостійна робота - **64 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Література до першої частини:

Основна:

1. Арістотель. Метафізика. – Х.: Фоліо, 2020.
2. Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. К., 2001.
3. Гусев В.І. Вступ до метафізики. — К., 2002.
4. Декарт Р. Метафізичні роздуми. — К., 2004.
5. Декарт Р. Міркування про метод. — К., 2000.
6. Кант І. Пролегомени. К., 1996
7. Мондін Б. Онтологія і метафізика. Жовква, 2010.

Додаткова:

8. Brunner A. Der Stufenbau der Welt. Ontologische Untersuchungen über Person, Leben, Stoff. — München, 1950.
9. Diemer A. Einführung in die Ontologie. — Köln, 1963.
10. Diemer A. Grundkurs der Philosophie. — Köln, 1960.
11. Lotz, I. Die Identität von Geist und Sein. — Roma, 1972.
12. Stegmüller, W. Das Universalien-Problem, — Darmstadt, 1978.
13. Weissmahr, B. Ontologie. — 2-te Aufl. — Stuttgart. — 1991.

Література до другої частини:

Основна:

1. Лакс М. Метафізика. – К.: Дух і літера, 2016. – 584 с.
2. Стружевський В. Онтологія. – К.: Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, Дух і літера, 2014.
3. Hoffman J, Rosenkrantz G. Substance among other categories. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 198 p.
4. Inwagen P. Metaphysics. – Boulder, Oxford: Westview Press, 2009. – 329 p.
5. Inwagen P. Ontology, Identity, and Modality. Essays in metaphysics. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 261 p.
6. Kołodziejczyk S.T. (red.). Przewodnik po metafizyce. – Kraków: WAM, 2011. – 635 s.

7. Loux M. *Metaphysics. A contemporary introduction.* – New York and London: Routledge, 2006. – 309 p.
8. Meixner U. *Einführung in die Ontologie.* - Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2004. – 219 s.
9. Newen A. *Analytische Philosophie.* – Hamburg: Junius, 2007. – 252 s.
10. Oderberg D.S. *Real Essentialism.* – New York, London: Routledge, 2007. – 314 p.
11. O’Hear A. *Beyond Evolution. Human Nature and the Limits of Evolutionary Explanation.* - Oxford: Oxford University Press, 1997. – 220 p.
12. Rosenkrantz G. *Haecceity. An Ontological Essay.* – Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1993. - 252 p.
13. Stephen Laurence and Cynthia Macdonald (Ed.). *Contemporary Readings in the Foundations of Metaphysics.* – Oxford: Blackwell, 1998. – 469 p.
14. Strawson P.F. *Analysis and Metaphysics.* - Oxford: Oxford University Press, 1992. – 144 p.

Додаткова:

15. Szubka Tadeusz. *P.F.Strawson / British Philosophers, 1800-2000.* – Detroit, New York: Gale, 2002. - P.275-285.
16. Westerhoff Jan. *Ontological Categories. Their Nature and Significance.* – Oxford: Clarendon Press, 2005. – 261 p.